

Pasi Sorjonen

27.9.2024

Dnro 001/81/2024

Eduskunta
Valtiovarainvaliokunta
sara.kuitunen@eduskunta.fi

Asiantuntijakuuleminen tiistaina 1.10.2024 klo 12.00

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Suomen talouden elpyminen näkyy toistaiseksi vain ennusteissa

Valtion talousarvioesitys vuodelle 2025 nojaa valtiovarainministeriön tuoreeseen talousennusteeseen, jonka mukaan Suomen talous supistuu 0,2 prosenttia vuonna 2024 ja kasvaa 1,7 prosenttia vuonna 2025. Valtiovarainministeriön ennuste edustaa valtavirtaa eli tämänhetkistä talousennustajien laajan enemmistön näkemystä, ja se on sinällään hyvä asia. Tämän näkemyksen mukaan Suomen talouskasvu saa lisää vauhtia kuluvan vuoden aikana ja varsinkin vuonna 2025. Työllisyyden heikkeneminen ja työttömyyden nousu pysähtyvät. Suunta vaihtuu todennäköisemmin vasta vuonna 2025, jolloin työllisyys alkaa parantua ja työttömyys jälleen vähenee.

Suomen talousdatassa on kieltämättä lupaavia pilkahduksia. Teollisuuden uudet tilaukset ja tuotannon määrä ovat kääntyneet kasvuun. Myös sekä tavaroiden että palveluiden vienti on piristynyt, ja kumpakin tukee maailmankaupan kaivattu elpyminen.

Hyvistä merkeistä huolimatta riskit painottuvat lähikuukausien osalta jonkin verran enemmän ennakoitua heikomman kehityksen puolelle. Yritysten tuotannon kehitystä ennakoivat luottamusmittarit ovat Euroopassa heikentyneet uudelleen. Saksan heikko suoriutuminen on huolen aihe vientimarkkinoiden näkymien kannalta. Täällä kotimaassa kuluttajien heikko luottamus painaa niin kauppaa kuin rakentamistakin. Vanhojen asuntojen kauppa on piristynyt vain vähän ja asuinrakentamisen kannalta tärkeä uusien asuntojen kauppa ei lainkaan.

Jos monien ennustama talouden nousukäännne toteutuu vuoden 2024 puolella, riskit alkavat painottua eri tavalla. Silloin on mahdollista, että vuoden 2025 talouskehitys on ennustettua parempaa. Sinä tapauksessa finanssipoliittiset toimet voivat olla hyvin ajoitettuja. Ilman nousukäännettä ne eivät sitä olisi.

On hyvä, että julkisen talouden rahoitus yritetään vihdoin kammata kestäväälle pohjalle

Valtiovarainministeriö arvioi, että valtionhallinnon, paikallishallinnon ja hyvinvointialueiden yhteenlaskettu alijäämä pysyy suurena. Se on 12,0 mrd. euroa vuonna 2024, 13,2 mrd. euroa vuonna 2025 ja 11,9 mrd. euroa vuonna 2026. Velan BKT-suhde kasvaa edelleen. Myös julkisen talouden takausvastuut ovat riski.

Akava on systemaattisesti korostanut lausunnoissaan, julkinen talous ei ole pidemmällä aikavälillä kestävällä pohjalla, koska menot ja tulot ovat rakenteellisesti epätasapainossa mm. väestön ikääntymisen.

Akava kiittää sitä, että talouspolitiikan huomio on vihdoin käännetty talouden kasvukyvyn vahvistamiseen ja julkisen talouden tervehdyttämiseen. On hyvä, että julkisen talouden rahoitusongelmat otetaan vihdoin vakavasti ja niitä pyritään korjaamaan määrätietoisesti, kun se vielä on omin toimin mahdollista. Sopeutuksen mittaluokka on toki suuri, ja on ymmärrettävää, että kaikki sopeutustoimet eivät ole kaikille mieluisia.

Budjettiesitys ansaitsee myös kritiikkiä. Se ei sisällä ajatuksia uusista talouskasvua tukevista toimista, joilla pyrittäisiin esimerkiksi ratkaisemaan osaaajapulaa. Yritystukijärjestelmä ja verojärjestelmä kaipaavat uudistamista. Tästäkään ei ole päätöksiä. Niinpä kevään kehysriihen ladataan paljon odotuksia.

Talouspoliittisten toimien arviointia valikoidusti

1. Akava kiittää talousarvioesityksen panostuksia tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Tällaisia toimia tarvitaan, jotta tuottavuuden nousua ja kansantalouden tulontuottokykyä sekä julkisen talouden kestävyyttä voidaan parantaa pidemmällä aikavälillä.

Tuottavuuden parantamiseen tähtääviä toimia olisi mielellään nähnyt enemmänkin. Osaaajapulan ratkaisut puuttuvat edelleen.

2. Ansiotuloveroperusteisiin tehdään indeksitarkistus kaikille muille tuloluokille kuin kahdelle ylimmälle.

Ansiotuloverotuksen tuloarajojen ja vähennysten indeksikorotukset ovat erinomainen käytäntö. Näiden tarkistusten avulla tavoitellaan sitä, että verotus ei kiristyisi verojärjestelmän progressiivisuuden ja yleisen ansiotason nousun seurauksena.

Kahden ylimmän tuloluokan verotus kiristyy, kun ne jäävät ilman indeksitarkistusta. Tähän liittyy kaksi ongelmaa.

Ensimmäiseksi, työn verotuksen kiristäminen on ristiriidassa sen kanssa, että keskeinen tavoite on parantaa työllisyyttä. Aivan erityisesti verotuksen kiristäminen kahdessa ylimmässä tuloluokassa osuu kovan luokan asiantuntijoihin, joita Suomeen tarvitaan paljon lisää, jotta muun muassa tavoiteltu TKI-investointien 4 prosentin BKT-suhde voidaan saavuttaa.

Toiseksi indeksitarkistusten tekemättä jättäminen on helppo tapa kiristää verotusta, mutta ei kovin tyylikäs. Kun tällaisia pieniä kikkailuja tapahtuu joka vuosi, verojärjestelmä muuttuu vähitellen ja puolihuomaamatta aivan erilaiseksi kuin millaiseksi se oli alun perin suunniteltu. Selkeyden ja läpinäkyvyyden kannalta olisi parempi tehdä täydet indeksitarkistukset ja muuttaa erikseen veroasteikon veroprosentteja.

3. Hallitusohjelman tavoitteena on lisätä työllisyyttä ja vähentää harmaata taloutta. Kotitalousvähennyksen leikkaaminen on pelkästään haitallinen ja lyhytnäköinen säästötoimi, joka sotii kumpaakin tavoitetta vastaan.

Kotitalousvähennystä myönnettiin vuonna 2022 (viimeinen vuosi, jolta verotilasto on olemassa) kaikkiaan noin 525 miljoonan euron verran. Oheinen taulukko kertoo, kuinka vähennyksen käyttö jakautui tuloluokittain. Toiseksi viimeisestä sarakkeesta nähdään, että enintään 50 000 euroa vuodessa ansainneet käyttivät myönnetystä vähennyksestä hieman yli puolet, enintään 65 000 euroa ansainneet noin kaksi kolmasosaa ja enintään 80 000 euroa ansainneet hieman yli 75 prosenttia.

Kotitalousvähennyksellä on virheellisesti maine hyvätuloisten verovähennyksenä, mutta sitä se ei ole. Vähennystä käytetään kaikilla tulotasoilla. Suunnitelmat leikata vähennystä ovat kuitenkin omiaan vähentämään vähennyksen käyttöä erityisesti matalammilla tulotasoilla.

Kotitalousvähennyksen enimmäismäärän mittava leikkaus ja työ kustannusten vähennyskelpoisen osuuden nipistäminen nostavat kotitalouden maksamaa hintaa palveluista ja vähentävät niiden ostoja kaikilla tulotasoilla. Kotitalousvähennyksen käyttäjien lukumäärä vähenee. Kysynnän supistuessa palveluita tarjoavien yritysten mahdollisuudet työllistää heikkenevät. Tästä kärsii myös jo valmiiksi suurissa ongelmassa oleva rakennusala. Maaperä muuttuu otollisemmaksi harmaan talouden kasvulle.

Omavastuuosuuden kasvattaminen merkitsee sitä, että pienemmistä palveluiden hankinnoista ei enää saa vähennystä. Osa nykyisistä hankinnoista jää tekemättä ja tämä koskettaa varsinkin pienituloisia.

Vain vähän aikaa sitten kotitalousvähennystä laajennettiin niin, että se voi sisältää asiantuntijan määräämää fysio- ja toimintaterapiaa huonokuntoisen asiakkaan kotona. Vähennyksen leikkaaminen osuu pahasti tähän joukkoon, joka yrittää pärjätä kotona.

Kotitalousvähennyksen käyttö vuonna 2022

Tuloluokka (euroa/vuosi)	Tulonsaajien lukumäärä	Käyttää kotitalous- vähennystä	Käyttäjien osuus (%)	Käyttäjien kumulatiivinen osuus (%)	Vähennys yhteensä, milj. euroa	Tuloluokan osuus vähennyksestä (%)	Kumulatiivinen osuus vähennyksestä (%)	Vähennys keskimäärin, euroa
10 000 - 19 999	1 114 676	46 699	9,0	9,8	29,6	7,4	8,4	832
20 000 - 34 999	1 352 185	124 699	23,9	33,7	91,3	21,5	29,8	903
35 000 - 49 999	855 488	118 785	22,8	56,5	87,7	21,3	51,1	942
50 000 - 64 999	363 547	83 285	16,0	72,5	58,7	15,5	66,7	978
65 000 - 79 999	158 092	49 688	9,5	82,0	36,3	9,9	76,6	1 048
80 000 - 99 999	91 441	37 030	7,1	89,1	28,1	8,0	84,6	1 137
Yli 100 000	101 541	56 950	10,9	100,0	51,7	15,4	100,0	1 418

Lähde: Verohallinnon tilastotietokanta, Akava Works

Akava ry:n puolesta

Pasi Sorjonen
pääekonomisti